

комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради,
м. Дніпро

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ ВЧИТЕЛЯ. ЯК ОРІЄНТИР ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ. МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Проголошена в Україні докорінна освітня реформа має відповісти на глобальні виклики сьогодення та забезпечити розвиток освіти в умовах змін. Школа, бажаючи бути сучасною та відповідати потребам динамічного світу, повинна підготувати учнів до життя в суспільстві, якому необхідні компетентні та конкурентоспроможні громадяни.

Перехід усіх ланок освіти на компетентнісно орієнтовану модель спонукає до якісних змін у процесі безперервного професійного розвитку вчителів. Нині суспільство потребує вчителів, які є компетентними, вмотивованими, ІКТ грамотними, здатними до професійної рефлексії, відкритими до змін та новацій нової української школи, готовими допомагати учням розвивати життєві уміння.

Відповідно до професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста)», основна мета професійної діяльності вчителя полягає в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання.

Процеси навчання, виховання та розвитку учнів є наскрізними. Їх цілісність забезпечується наявністю у вчителя загальних і професійних компетентностей, необхідними для виконання всіх трудових функцій.

Загальні компетентності:

- громадянська;
- соціальна;
- культурна;
- лідерська;
- підприємницька.

Перелік трудових функцій (професійних компетентностей, які входять до них):

1. Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів):

- мовно-комунікативна;

Олена ДОБРЯНСЬКА ,

Директорка обласного навчально-методичного центру
підвищення кваліфікації педагогічних працівників,
комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради,

Василь КУДИРКО,

Методист навчально-методичної лабораторії вивчення базових
дисциплін обласного навчально-методичного центру
підвищення кваліфікації педагогічних працівників,

- предметно-методична;
- інформаційно-цифрова.

2. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу:

- психологічна;
- емоційно-етична;
- компетентність педагогічного партнерства.

3. Участь в організації безпечного і здорового освітнього середовища:

- інклюзивна;
- здоров'язберезувальна;
- проєктувальна.

4. Управління освітнім процесом:

- прогностична;
- організаційна;
- оцінювально-аналітична.

5. Безперервний професійний розвиток:

- інноваційна;
- здатність до навчання впродовж життя;
- рефлексивна

Зупинимось більш детально на одній із важливіших професійній компетентності - безперервному професійному розвитку працівників закладів загальної середньої освіти. Дана компетентність включає в собі інноваційну компетентність, здатність навчання упродовж життя та рефлексивну компетентність.

Британська Рада в Україні та Міністерство освіти і науки України розробили Програму та уклали курс «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов» (2012).

Програма містить Рамку безперервного професійного вдосконалення вчителів іноземних мов (далі Рамка), що описує професійну поведінку вчителів різних кваліфікаційних категорій.

Використання Рамки у процесі підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов України продемонструвало потенціал для розширення її функцій та сфер застосування. З метою використання Рамки для вчителів усіх предметів її укладачі удосконалили, доповнили документ та зробили його універсальним.

Рамка визначає підходи до створення стандартів вищої педагогічної освіти та напрями безперервного професійного розвитку вчителів. Вона є основою для розробки концепції педагогічної освіти, положень про атестацію та сертифікацію вчителів, положення про післядипломну педагогічну освіту та інших нормативно-правових документів.

Рамка є засобом усвідомлення професійної ролі вчителя як фасилітатора учіння, інструментом для вимірювання рівня фахової підготовки вчителів, а також путівником у плануванні подальшого удосконалення професійної компетентності. Рамка пропонує дескриптори професійної діяльності вчителів різних кваліфікаційних категорій у таких сферах: «Планування уроків та курсів»; «Розуміння учнів»; «Організація уроку»; «Евалюація та оцінювання навчальних досягнень»; «Знання предмета»; «Керування власним професійним розвитком».

З метою висвітлення різних підходів до побудови моделей професійного розвитку вчителів узагальнимо теорії професійного розвитку та моделі професійного визначені в доробку вітчизняних і міжнародних дослідників. Відповідно до вибору тієї чи іншої теорії в світовій практиці виділяються різні підходи до створення моделей професійного розвитку майбутніх або працюючих вчителів. Наприклад, для підготовки вчителів іноземної мови розроблено три моделі навчання: прикладної науки (Applied Science), ремісницька (Craft), рефлексійна (Reflective).

У моделі прикладної науки (Applied Science) та раціональній концепції підготовки (Rationalist Model) вчителі навчаються на основі наукових теорій, які передаються їм експертами в конкретній галузі. Лише після опанування цих теорій вчителі починають їх реалізовувати на практиці. Такі прикладні наукові моделі є традиційними і лежать в основі більшості програм підвищення кваліфікації.

Моделі є дещо обмеженими, оскільки вони не дбають про саморозвиток вчителів, але вчителі виконують деякі перевірені методи навчання, замість того, щоб спиратися на індивідуальні або інтуїтивні теорії навчання.

Головний недолік полягає і в тому, що експерт не зможе донести «наукове» рішення до різних професійних дилем, з якими стикається вчитель у реальних ситуаціях у класі.

Модель навичок (Craft) є найстарішою формою професійної освіти, і вона використовується і сьогодні в педагогічній освіті. Основні припущення, що лежать в основі цієї моделі, полягають в співпраці вчителя-початківця та вчителя-експерта. Практикуючий навчається, імітуючи всі методи навчання, що використовуються досвідченим вчителем. Знання набуваються в результаті спостереження, навчання та практики. Модель Craft є консервативною і залежить лише від імітації та не обробляє відповідні наукові знання. У цій моделі немає можливості розвивати вчителю творчість.

Рефлексивна модель (Reflective) стає домінуючою у навчанні вчителів. Рефлексивна модель ґрунтується на припущенні, що вчителі розвивають професійну компетентність через відображення власної практики. Використання досвіду професійної діяльності забезпечує планування та дії вчителя для власного професійного розвитку. Модель об'єднує три етапи: підготовка, професійний розвиток і професійна компетенція.

Існуючі моделі професійного розвитку вчителів потребують змін відповідно до трансформації післядипломної педагогічної освіти, зміни нормативно-правової бази щодо суб'єктів, які можуть підвищувати кваліфікацію педагогів. Вчитель є творцем і несе відповідальність за власний професійний розвиток та отримує права вибору форм, методів свого навчання, інституцій та термінів підвищення кваліфікації. Моделі професійного розвитку є різноманітними відповідно до термінів, форми навчання (дистанційної, очної, змішаної), змісту, форм супроводу вчителя, вибору інституції, вибору форм проведення занять (вебінари, тренінги, семінари). Більшість моделей інтегруються між собою.

Професійний стандарт вчителя є орієнтиром для створення інноваційних моделей професійного розвитку вчителів, визначає зміст професійної

діяльності вчителів нової української школи та інтегрує підходи до оцінювання результатів їхньої роботи.